

Списание за наука

„Ново знание“

ISSN 2367-4598 (Online)

ISSN 1314-5703 (Print)

Академично издателство „Талант“

*Висше училище по агробизнес и развитие на
регионите - Пловдив*

New Knowledge

Journal of Science

ISSN 2367-4598 (Online)

ISSN 1314-5703 (Print)

Academic Publishing House „Talent“

*University of Agribusiness and Rural Development
Bulgaria*

<http://science.uard.bg>

THE IDEAS OF JOHN M. KEYNS AND CONTEMPORARY ECONOMIC POLICY

Tsvetan Iliev

University of agribusiness and rural development, Plovdiv, Bulgaria

Abstract: With this paper we aim to present the main points of view of John M. Keynes, which would be useful for modern economic policy. Our interest is caused by the fact that the economic realities in the second decade of the XXI century require reasonable explanations of the processes and their regulation and direction in the direction we all want, namely - returning to the path of growth and social welfare. The John M. Keynes' ideas and the contemporary economic policy.

Keywords: Keynesian paradigm, economic development, economic policy.

ИДЕИТЕ НА ДЖОН М. КЕЙНС И СЪВРЕМЕННАТА ИКОНОМИЧЕСКА ПОЛИТИКА

Цветан Илиев

Висше училище по агробизнес и развитие на регионите - Пловдив

Резюме: С настоящата разработка си поставяме за цел да представим основни моменти от възгледите на Джон М. Кейнс, които биха били полезни за съвременната икономическа политика. Интересът ни е породен от обстоятелството, че икономическите реалности във второто десетилетие на XXI век изискват разумни обяснения на процесите и тяхното регулиране и насочване в желаната от всички ни посока, а именно – връщане на пътя на растежа и общественото благополучие.

Ключови думи: кейнсианска концепция, икономическо развитие, икономическа политика.

ВЪВЕДЕНИЕ

Във времето, когато се оформя класическата концепция за функциониране на икономиката, кризисните състояния все още не са характерен белег на системата. Затова и нейните основатели и поддръжници стоят на позицията, че икономиката се развива по естествени закони, които не изискват външна намеса, особено от страна на държавата. Водещ принцип е стопанската свобода на поведение на индивида, който в условията на перфектна конкуренция винаги отстоява своите лични интереси и постига изгода. При тези обстоятелства икономиката винаги се уравновесява на предела на производствените си възможности при пълна заетост на ресурсите. Пазарът е в състояние да я установява там посредством гъвкавостта на цените на крайните стоки и на ресурсите – работна заплата, лихва и рента.

Тези хипотези се обясняват сполучливо от Закона на Сей¹, докато стопанските процеси не навлизат в ритъм, при който се вижда, че пазарът не е в състояние да осигури пълната ангажираност на ресурсите и стоките не могат да се реализират напълно, а цените не са толкова гъвкави – особено при движението си надолу. В началото на ХХ век световното стопанство навлиза в период на непрекъснато изоставане от потенциала на производството, паричните единици се обезценяват, а безработицата расте успоредно с увеличението на стоковите запаси. Пикът на това кризисно състояние е 1929 – 1933 г., когато световната икономика е обхваната от сериозна и дълбока криза, наречена Великата депресия². Голямата депресия има тежки последствия както в богатите, така и в бедните страни. Личните доходи, данъчните приходи, печалбите и цените спадат, а международната търговия намалява с повече от 50%. Безработицата достига 25% в САЩ, а в някои страни от Западна Европа - дори 33%. Последствията от кризата са най-тежки в силно индустриализираните градски центрове. В много страни строителството напълно замира, а селата страдат от срива на цените на земеделските продукти с близо 60%³.

Опитите за обяснение и намиране на пътища за изход от установилата се икономическа ситуация с класическия инструментариум не дават резултат, а някои от предприетите действия дори задълбочават проблемите. Тази коренно променена обстановка налага ново теоретично осмисляне на стопанските процеси с оглед намирането на работещи антикризисни рецепти.

ИСТОРИЧЕСКИ ПРЕДПОСТАВКИ ЗА ВЪЗНИКВАНЕ НА КЕЙНСИАНСТВОТО

В историческата наука битува разбирането, че всяко време ражда героите си. На тази основа може да се каже, че в бурните кризисни времена на сцената се появява един британски икономист, който с идеите и препоръките си предизвиква своите съвременници да говорят за избухването на „кейнсианска революция“ в икономическата теория и практика⁴. Това е Джон Мейнард Кейнс (1883 – 1946 г.), който съществено повлиява върху

¹ Жан Батист Сей (1767 – 1832 г.) - основоположник на класическата политическа икономия във Франция.

² Великата (Голямата) депресия е тежка световна икономическа депресия през 30-те години на ХХ век. Нейният времеви обхват е различен в отделните страни, но в повечето от тях тя започва през 1929 г. и продължава до края на 30-те години. Тя е най-продължителната, тежка и широкообхватна депресия през ХХ век и е сочена в съвременната литература като мярка за най-тежък срив на световната икономика. От 1929 до 1932 г. световният брутен вътрешен продукт намалява с 15% – за сравнение спадът му по време на рецесията през 2008-2009 г. е по-малко от 1%. Голямата депресия възниква в Съединените щати със започналния на 4 септември 1929 г. спад в цените на акциите и се превръща в световна новина с Краха на Уолстрийт на 29 октомври, станал известен като „Черният вторник“.

³ Вж. Parker, R. E. Reflections on the Great Depression, Edward Elgar Publ. New York, 2002, p. 76-82.

⁴ Вж. Schumpeter, J. Ten Great Economists: From Marx to Keynes. Volume 26, Unwin University books. Edition 4, Taylor & Francis Group, 1952. Цит. по: Calhoun, C. J. Classical sociological theory. Wiley – Blackwell, 2002.

модерната макроикономика и социалния либерализъм, едновременно като теория и практика. Неговите идеи оказват сериозно влияние и върху икономическата политика на редица правителства.

Кейнс е роден в Кеймбридж в семейство от средната класа. Баща му Джон Невил Кейнс е икономист и преподавател по хуманитарни науки в Кеймбриджкия университет, а майка му Флорънс Ада Кейнс е писателка, занимаваща се с обществена дейност. Първоначалното си образование Кейнс получава в училище „Сейнт Фейтс“ в Кеймбридж. Учителите го определят като блестящ, но понякога небрежен и недостатъчно упорит ученик. След това постъпва със стипендия в престижния Итън Колидж, където проявява заложби в различни области, най-вече в математиката, класическата филология и историята. През 1902 г. постъпва в Кингс Колидж, част от Кеймбриджкия университет, със стипендия по математика.

По време на следването му в Кеймбридж известният икономист Алфред Маршал се опитва да го убеди да стане икономист, но Кейнс по това време се увлича по-скоро от философията, особено от етичната система на Джордж Едуард Мур⁵. Той става член на полутайното дружество Кеймбриджки апостоли – дискуссионен клуб, в който се приемат предимно по-добрите студенти от университета. Подобно на други клубни членове, Кейнс запазва връзките си с него и периодично посещава сбирките му до края на живота си. Заедно с други забележителни интелектуалци членува и в кръга Блумсбъри⁶.

През 1904 г. се дипломира като бакалавър по математика, но продължава да посещава университета и през 1906 г. полага изпити за правоспособност като държавен служител. Постъпва като чиновник в Индия офис, но през 1908 г. се връща в Кеймбридж, където се отдава на научна работа. Работи върху теорията на вероятностите. През 1909 г. публикува първата си икономическа статия в *Economics Journal* за ефекта на тогавашния икономически спад върху Индия. През същата година получава университетско преподавателско място по икономика, финансирано от Алфред Маршал. По-късно е избран и за „fellow“ (академична титла, свързана с определен колеж). През 1911 г. става редактор на *Economics Journal*, а през 1913 г. публикува първата си книга „Индийски пари и финанси“⁷.

През 1919 г. е икономически съветник на Лойд Джорд на Версайската конференция, разработила условията за постигане на мир след Първата световна война. Към края на конференцията Кейнс предлага план, с който според него ще се помогне не само на Германия, но и на други обеднели Централноевропейски сили, но и който като цяло ще бъде добър за цялата световна икономика. Този план се състоял в опрощаването на военните дългове, което да окаже положителен ефект върху международната търговия. Лойд Джордж се съгласява, че това може да е приемливо за британските избиратели, но Америка е против, защото по това време САЩ са основен кредитор и освен това американците смятат, че посуворите условия са полезни като предупреждение към бъдещи агресори. Така че въпреки всички усилия на Кейнс, в края на конференцията е сключен Версайският договор, който той не може да приеме както от икономическа, така и от морална гледна точка, и подава оставка.

Кейнс анализира вредните последици от Версайския договор в своите книги „Икономически последици на мира“ (1919 г.) и „Ревизия на договора“⁸. Правилността на предвижданията му се потвърждава, когато през 1923 г. германската икономика е подложена на хиперинфлация и след това идва краят на Ваймарската република и Втората

⁵ Вж. *McGee, M.* Economic – In terms of The Good, The Bad and The Economist. S.I., Ibid Press, 2005, p. 354.

⁶ Вж. *Lubenow, W. C.* The Cambridge Apostles, 1820 – 1914. Cambridge University Press, 1998.

⁷ Вж. *Nau, H., B. Schefold.* The History of Economics. – Berlin, Heidelberg: Springer, 2002, p. 156-169.

⁸ Вж. *Skidelsky, R.* John Maynard Keynes: 1883-1946: Economist, Philosopher, Statesman. Pan MacMillan Ltd, 2003, p. 217-220.

световна война. На практика Германия изплаща само малка част от наложените ѝ репарации. С „Икономически последици на мира“ Кейнс си спечелва международна слава, но също така и етикета на опозиционер. Като следствие той остава встрани от правителствените назначения. Едва след началото на Втората световна война са му предложени място на директор в голяма банка и правителствен пост. Все пак Кейнс продължава да оказва влияние чрез своите контакти, чрез публикуваните си трудове, както и чрез работата си в различни комисии като консултант.

Едно от най-значимите си произведения „Трактат върху теория на вероятностите“ Кейнс завършва още преди Първата световна война, но го публикува през 1921 г. Този труд е забележителен принос към философските и математическите основи на теорията на вероятностите и въвежда важния възглед, че вероятностите са само количествени стойности за истинност, намиращи се между стойностите за истина и лъжа (означавани съответно с 1 и 0)⁹. В допълнение към академичната си работа през 20-те години на ХХ век Кейнс активно работи като журналист, продава книгата си в различни страни по света и работи в Лондон като финансов консултант. През 1924 г. пише некролога по повод смъртта на своя учител и наставник Алфред Маршал.

През 1923 г. Кейнс разработва и публикува своя труд „Трактат за парична реформа“, с който атакува предприетите от страна на правителствата следвоенни мерки. В него поддържа тезата, че държавите трябва да се стремят да стабилизират цените на вътрешния пазар и да предотвратят дефлацията, дори и с цената на обезценяване на собствената им валута¹⁰. През по-голямата част от 20-те години Великобритания страда от много голяма безработица и Кейнс препоръчва обезценяване на стерлинга, за да се стимулира експортът на стоки и да се създадат работни места. След 1924 г. той препоръчва и фискални мерки, например създаването на работни места чрез държавно финансиране на публични проекти. Той призовава също и за отказване от златния стандарт, тъй като той противоречи на автономията на държавата в областта на вътрешната политика. Но през 1925 г. Министерството на финансите и Банк ъф Ингланд все още са привърженици на златния стандарт, убеждават и Уинстън Чърчил (тогава финансов министър) и това оказва катастрофален ефект върху британската икономика. Кейнс реагира с написването на „Икономическите последици от г-н Чърчил“ и продължава да се бори срещу златния стандарт докато Великобритания окончателно се отказва от него през 1931 г.¹¹.

Комбинацията от сериозна теоретична подготовка и работата в държавните институции дават възможност на Кейнс да се запознае в детайли с проблемите на икономиката и да потърси възможности за тяхното решаване. Най-сериозна известност в икономическите среди придобива с трудовете си „Трактат за парите“ (1930 г.) и „Обща теория на заетостта, лихвата и парите“ (1936 г.). Както сочи и самият Кейнс, предмет на изследване в Общата теория са „силите, определящи промените в мащаба на производството и заетостта като цяло ...“¹².

⁹ Пак там, с. 245.

¹⁰ Вж. *Greenwald, B., J. Stiglitz*. New and Old Keynesians. – *Journal of Economic Perspectives*, vol. 7, 1993, p. 125 – 128.

¹¹ *Skidelsky, R.* John Maynard Keynes: 1883 – 1946: Economist, Philosopher, Statesman. Pan MacMillan Ltd, 2003, p. 260 – 265.

¹² *Кейнс, Дж. М.* Обща теория за заетостта, лихвата и парите. „Princeps“, С., 2001, с. 11.

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИ ПОДХОД НА ДЖ. М. КЕЙНС КЪМ ИКОНОМИЧЕСКИТЕ ПРОЦЕСИ В НАЧАЛОТО НА ХХ ВЕК

При оформяне на своите възгледи Кейнс приема като изходна позиция обстоятелството, че: „Най-голямата грешка на икономическото общество, в което живеем, е неговата неспособност да осигури пълна заетост, а също и произволното и несправедливо разпределение на богатството и доходите“¹³. Ето защо в негова задача се превръща **подлагането на критика на класическата теория и доказването на тази основа, че е възможно икономиката да се установи в състояние на равновесие и при непълна заетост на ресурсите**. Според него равновесието може да се постигне и при безработица над естественото ѝ равнище, но държавата трябва да провежда активна икономическа политика, за да стимулира търсенето до равнището на предлагането.

При осветляването на идеите на Кейнс заслужава да се обърне внимание на факта, че неговата концепция е насочена към решаването на **практическите проблеми на производството и заетостта**. Нещо повече, тя поставя **началото на новата функционалност на държавата в стопанската сфера: чрез пряка намеса в редица направления да се опита да смекчи и регулира цикличността на икономическото развитие**. В този смисъл, неговата Обща теория излиза в много подходящо време. С нейната поява в икономическите среди се заговори за „кейнсианска революция“. Приложената в книгата **методология** се основава на изведените на преден план от Кейнс **психологически фактори**. Чрез тях обяснява същността на редица икономически процеси. Дори **съществуването на капитализма извежда от вътрешно присъщата на човека „страст към придобиване“**¹⁴. В този контекст, например, съществуването на безработицата и причините за кризата са потърсените в смяната на настроеността на стопанските субекти – от оптимизъм към песимизъм. Решаваща роля за него имат двете основни склонности – към потребление и към спестяване. С тяхна помощ Кейнс гради най-съществен момент в своята теория: **теорията за мултипликатора**¹⁵.

Класическите идейни течения, от канализирането на политическата икономия до началото на ХХ век, поставят акцент на **микроикономическия подход**, в сърцевината на който е поведението на изследвания обстойно от Адам Смит *homo economicus*. Кейнс поставя ново методологическо начало на изследванията на стопанските процеси като тръгва от **макроикономическия анализ**¹⁶. Той е доразвит от последователите му в концепцията за макродинамиката и в **теориите за моделиране на икономиката и постигането на растеж**. На тази основа са разработени известните със своя теоретичен принос **структурни модели**, които са насочени към разкриване на природата и вътрешните механизми на икономиката¹⁷.

Макроикономическият подход на Кейнс не е нов. Негови наченки се отбелязват и при мислителите от физиократическата школа, но в доста несъвършен вид. Кейнс и неговите последователи му придават пълнота, съчетавайки рационални идеи от предшествващи доктрини. **Решаваща роля за кейнсианците има търсенето**, което те **разглеждат през призмата на маржинализма и субективизма**, свързвайки го с

¹³ Пак там, с. 379.

¹⁴ Вж. Schumpeter, J. Ten Great Economists: From Marx to Keynes. Volume 26, Unwin University books. Edition 4, Taylor & Francis Group, 1952. Цит. по: Calhoun, C. J. Classical sociological theory. Wiley – Blackwell, 2002.

¹⁵ Предшественик на Кейнс по отношение идеята за мултипликатора е Р. Кан, колега на Кейнс от Кеймбридж, който през 1931 г. развива идеята за мултипликатора на заетостта. Вж. Parker, R. E. Reflections on the Great Depression, Edward Elgar Publ. New York, 2002, p. 34-37.

¹⁶ Вж. Леонидов, А. Кейнс и кейнсианството. – Икономическа мисъл, кн. 3, С., 2010, с. 3-22.

¹⁷ Вж. Willes, M. H. Rational Expectations as a Counterrevolution. In: Bell, N. Y. Kristol. The Crisis in Economic Theory. New York, 1981, p. 45-50.

психологическите и подбудителни мотиви за индивида и рационалните очаквания. Това в значителна степен обяснява жизнеността на кейнсианската теория и нейната популярност.

В началото на своята Обща теория Кейнс започва с **критика към икономическите възгледи на класицизма**. По-конкретно, „под прицела“ му е **Законът на Сей**. С други думи, Кейнс не приема, че всяко увеличение на производството автоматично предизвиква еквивалентно нарастване на доходите и разходите в размери, които са способни да поддържат пълната заетост в икономиката. Неговата критика е в две направления. *Първо*, отрича класическото виждане за автоматичната зависимост между спестяванията и инвестициите посредством лихвения процент. При отклонения на спестяванията от инвестициите в производството и заетостта настъпва верижна реакция, която е съществено по-различна от тази при класиците.

На *второ място*, Кейнс не приема твърдението на класиците за гъвкавостта на лихвата, заплатите и цените, защото на основата на въведената от Ал. Маршал периодизация прави анализ, с който установява, че е необходимо време за задействане на механизма и за получаване на желаните резултати. В този промеждутък от време е възможно икономиката да навлезе в продължителна рецесия и дори депресия.

Развивайки своята критика към класицизма, Кейнс прави съществен принос към развитието на икономическата теория, който се изразява в следното:

- ❖ работейки със съвкупни (агрегатни) величини, той ограничава икономиката до функционирането на четири основни пазари: стоков, трудов, паричен и капиталов;
- ❖ анализирайки икономическите процеси в краткосрочен и в дългосрочен план, извежда проблемите на стагнацията;
- ❖ вижда възможностите за адаптиране на икономиката към промените не в изменението на цените, а в обема на произвежданата продукция.

Във връзка с посоченото може да се направи обобщението, че един от най-важните приноси на кейнсианската теоретична концепция си остава **възможността за разработване на макроикономически модели, които да бъдат основа за практическа проверка на идеите в Общата теория**¹⁸. Много от кейнсианските рецепти имат икономически ефекти в едни или в други страни.

ИКОНОМИЧЕСКИ ВЪЗГЛЕДИ НА ДЖ. М. КЕЙНС

Един от основните акценти в теоретичните възгледи на Кейнс е поставен върху категорията „**ефективно търсене**“. При определяне на нейната същност той използва следния подход – **с увеличаване на заетостта расте националният доход, а оттам се постига и прираст на потреблението**. Потреблението не расте с темпа на увеличение на дохода, тъй като в такава ситуация стопанските субекти засилват стремежа си към спестяване. Причините за това се коренят, според Кейнс, в човешката психология. В този смисъл, **намалението на потреблението предизвиква спад на ефективното (действителното) търсене, а не на потенциалното**. От своя страна, спадът в действителното търсене влияе негативно върху производството и заетостта.

Продължавайки разсъжденията си, Кейнс допуска, че **недостатъчното потребителско търсене може да се компенсира от увеличаване на инвестиционните разходи в икономиката**. Последните от своя страна на практика представляват ръст на търсенето на средства за производство. По този начин **общият обем на инвестициите е решаващ фактор за определяне размера на заетостта**. Следователно, заетостта ще расте успоредно с увеличението на инвестициите.

Според Кейнс прирастът на инвестициите ще се предопределя от стимулите за извършване на капиталовложения в икономиката. Неговата теза е, че **предприемачът**

¹⁸ Вж. *Коротаев, А. В., А. С. Малков, Д. А. Халтурина*. Законы истории. Математическое моделирование исторических макропроцессов. Демография, экономика, войны. УРСС, М., 2005, с. 214-219.

разширява инвестициите дотогава, докато спадащата „пределна ефективност на капитала“ се изравни с равнището на лихвата (цената на капитала). Тук е мястото да се подчертае, че процесите на изменение на пределната ефективност на капитала и на лихвата се задвижват от различни фактори и понякога промените в тях не протичат паралелно. Например, с инвестирането рентабилността на капитала намалява, докато динамиката на лихвения процент е устойчива в относително малки граници. Това стеснява възможността за извършване на нови инвестиции, а следователно – възпрепятства и прираста на заетостта. Кейнс обяснява намаляването на „пределната ефективност на капитала“ с увеличаване на масата на капитала в икономиката и с психологията на предприемачите, намираща израз в тяхната склонност да „губят вяра“ в бъдещите доходи.

Кейнс смята, че общото равнище на заетостта в икономиката се определя от три основни фактора:

- *склонността към потребление;*
- *пределната ефективност на капиталовложенията;*
- *лихвеният процент.*

При анализа на „склонността към потребление“ той приема за изходен пункт поведението на домакинствата и фирмите. **На равнище домакинства решението каква част от своя доход да изхарчат зависи от текущия размер на самия доход.** В същото време техните вкусове и предпочитания към стоките, както и очакванията за бъдещето, остават на заден план. При увеличение на доходите хората ще купуват повече, а при тяхното намаление – ще ограничават потреблението си. За да е налице подобна зависимост, трябва само част от прираста на дохода да се изразходва текущо, а останалата част от него – да се спестява. Съгласно водещия за класиците принцип на Закона на Сей, ако доходите растат, в икономиката ще се установи пълна заетост на ресурсите. Хората обаче проявяват склонност и да спестяват част от своя доход. В този смисъл Кейнс отчита **психологическата нагласа на домакинствата да харчат само част от своя допълнителен доход**, която той характеризира с индикатора „пределна склонност към потребление“.

На фирмено ниво картината, очертана от Кейнс, е следната. **Предприемачите** закупуват стоки и услуги с цел организиране на производствен процес, но за тях това търсене има инвестиционни подбуди. Така **инвестициите допълват съвкупното търсене в националното стопанство заедно с потребителските разходи на домакинствата.** При анализа на инвестиционното търсене Кейнс прави опит да определи от какво зависи размерът на инвестициите. За разлика от извършения на равнище домакинства анализ, тук намирането на отговор е по-трудно. Тази трудност е предопределена от обстоятелството, че инвестициите са по-трудно уловими поради по-голямата съвкупност от динамизиращи ги фактори. С ролята на такива Кейнс натова: очакванията за бъдещето, лихвеният процент, периодът от развитието на производството (краткосрочен или дългосрочен), правителствената политика. Всички те са в състояние да повлияят на решенията за инвестиране в една или в друга степен. Вземайки предвид посоченото, Кейнс разработва един опростен модел на връзката „заетост – инвестиции“. С него той продължава разсъжденията, които прави за домакинското търсене, и дава отговор на въпроса за размера на инвестициите. В крайна сметка те ще зависят от „пределната ефективност на капитала“, която от своя страна е детерминирана от действието на два фактора. От една страна, това е доходността, която очакват да получат предприемачите от инвестираните средства, а от друга – размерът на капитала. Под понятието **капитал** Кейнс разбира **вещите, които са способни да носят печалба.**

В анализа на икономическите категории Кейнс определя **лихвения процент** като фактор за равнището на заетост в икономиката. Той го дефинира като „процентно превишение на една договорена за бъдеща доставка парична сума ... над онова, което може

да наречем цена при незабавна доставка или касова цена на така договорената за бъдеща доставка сума¹⁹. Кейнс приема паричната форма на богатството като най-удобна при неговото държане. Затова предприемачите се стремят по възможност да държат винаги своето богатство в пари и този стремеж е определен като **„предпочитание към ликвидност“**. На тази основа той посочва двата фактора, от които зависи лихвеният процент – предпочитанията към ликвидност и количеството пари в обръщение.

Определяйки основните икономически категории в своята теоретична концепция, Кейнс търси решенията на проблемите в манипулирането на тези категории. За целта той използва разработения от Р. Кан **механизъм на мултипликатора**. Кейнс извежда механизма на мултипликатора от установените от него зависимости:

- ✓ доходът се разпада на два компонента – част за потребление и част за спестяване;
- ✓ потреблението е разлика между общия размер на дохода и частта, предназначена за спестяване;
- ✓ спестяването е разлика между общия размер на дохода и частта, предназначена за потребление.

Идеята на мултипликатора е, че **с всяка промяна на разходите на домакинствата за предприемачите и държавата се проявява мултиплициращ ефект, в резултат на който в национален мащаб първоначално извършените разходи умножават многократно първоначалната промяна**. На тази основа Кейнс формулира връзката „заетост – инвестиции“. По-конкретно, прирастът на заетостта, получен на основата на инвестициите, трябва непременно да стимулира отраслите, произвеждащи потребителски стоки, и по такъв начин – да води до общо увеличение на заетостта. За него **колкото по-голяма е склонността към потребление, толкова по-висок ефект има мултипликаторът**. И обратно – колкото по-голяма е склонността към спестяване, мултиплициращият ефект отслабва. В тази връзка кейнсианците предлагат следната **рецепта за преодоляване на рецесията: стимулиране на потреблението с всички средства при активна намеса на държавата**.

Активната държавна намеса се изразява в прилагането на фискални и парични инструменти. Едно от предложенията е бюджетът на държавата да се балансира не в рамките на календарната или финансовата година, а в продължение на един промишлен цикъл. В период на подем, когато стопанските субекти заработват по-големи доходи, би било разумно да се повишават данъците. По този начин правителството ще постига бюджетни излишъци. Във времена на спад и рецесия рецептата е точно противоположна – намаляване на данъците и по-големи бюджетни дефицити, чрез които правителството да стимулира икономиката. Данъчната политика по отношение на фирмите трябва да бъде такава, че да стимулира инвестиционната активност, докато при домакинствата – да ограничава склонността към спестяване.

В паричната сфера Кейнс препоръчва прилагането на такива мерки, които да стимулират държавните и частните инвестиции. За целта неговото предложение е упражняване на контрол върху паричната маса в обръщение. Така ще се въздейства върху лихвения процент и инвестиционните намерения на стопанските субекти.

¹⁹ Кейнс, Дж. М. Обща теория за заетостта, лихвата и парите. „Princeps“, С., 2001, с. 237.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Предложените от Кейнс рецепти за активно регулиране на икономиката от страна на държавата намират широко приложение в различни страни. Във Франция те са споделени от представителите на идейно течение, наречено „дирижизъм“. В САЩ кейнсианската политика се прилага всеобхватно от правителствата при президентите Дж. Кенеди, Л. Джонсън и Р. Никсън.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бекарова, К., Б. Велев, Ив. Пипев. История на икономическите теории. „Булвест 2000“, С., 1999.
2. Блауг, М. Големите икономисти след Кейнс. „Абагар“, В. Търново, 1998.
3. Бухолц, Т. Живи идеи от мъртви икономисти. „Христо Ботев“, С., 1993.
4. Гълбрайт, Дж. К. Икономическата наука в перспектива. „Хр. Ботев“, С., 1996.
5. Гълбрайт, Дж. К. Пътуване през икономическото време. „Дамян Яков“, С., 1999.
6. Кейнс, Дж. М. Обща теория за заетостта, лихвата и парите., Princers, С., 2001.
7. Кирова, Ал. Новото кейнсианство. Микроикономически основи и връзка с макроикономическата политика. Изд. на УНСС, С., 2010.
8. Леонидов, Ат. Кейнс и кейнсианството. – Икономическа мисъл, кн. 3, С., 2010.
9. Леонидов, Ат. Теорията на икономическия растеж от Адам Смит до Пол Роумър. – Народно стопански архив, кн. 2, Свищов, 2002.
10. Тофлър, Ал., Х. Тофлър. Революционното богатство. „Обсидиан“, С. 2006.
11. Тофлър, А. Третата вълна. „Пейо Яворов“, С., 1991.
12. Блауг, М. Экономическая мысль в ретроспективе. 4 – изд. „Дело ЛТД“, М., 1994.
13. Жамина, В. А., Е. Г. Василевского. История экономических учений. Ч 1. Изд. МГУ, М., 1989.
14. Коротаев, А. В., А. С. Малков, Д. А. Халтурина. Законы истории. Математическое моделирование исторических макропроцессов. Демография, экономика, войны. УРСС, М., 2005
15. Greenwald, B., J. Stiglitz. New and Old Keynesians. – Journal of Economic Perspectives, vol. 7, 1993.
16. Lubenow, W. C. The Cambridge Apostles, 1820 – 1914. Cambridge University Press, 1998.
17. McGee, M. Economic – In terms of The Good, The Bad and The Economist. S.I., Ibid Press, 2005.
18. Nau, H., B. Schefold. The History of Economics. – Berlin, Heidelberg: Springer, 2002.
19. Parker, R. E. Reflections on the Great Depression, Edward Elgar Publ. New York, 2002.
20. Schumpeter, J. Ten Great Economists: From Marx to Keynes. Volume 26, Unwin University books. Edition 4, Taylor & Francis Group, 1952. Цит. по: Calhoun, C. J. Classical sociological theory. Wiley – Blackwell, 2002.
21. Skidelsky, R. John Maynard Keynes: 1883 – 1946: Economist, Philosopher, Statesman. Pan MacMillan Ltd, 2003.
22. Willes, M. H. Rational Expectations as a Counterrevolution. In: Bell, N. Y. Kristol. The Crisis in Economic Theory. New York, 1981.